ZMENY VO VYUŽÍVANÍ PÔDNEHO FONDU V NITRIANSKOM SAMOSPRÁVNOM KRAJI PO ROKU 2004

Jana Némethová, Veronika Kováčová

Abstract

In this paper we analyze the changes in the use of land resources in the Nitra Self-governing Region after Slovakia's accession to the EU in the period of years 2004 and 2014. There was a decrease in the structure of agricultural land in all categories while the structure of non-agricultural land recorded an increase in all its categories. After Slovakia joined the European Union, the trend of increase in other areas has begun to dominate for which the decrease was typical in the pre-accession period. This results in the formation of the so-called white areas and the gradual abandonment of agricultural land. We deal with the changes in the use of agricultural land between 2004 and 2014 at the level of municipalities in Nitra Self-governing Region in more detail. We study the development of increases and decreases of agricultural, arable land, permanent crops and permanent grasslands. We deal with land consolidation as a result of housing and civic amenity, industrial activity and construction, transport, forestation and grassing of agricultural land, and we also deal with covering of agricultural land for non-agricultural purposes.

Keywords: land resources, agricultural land resources, Nitra Self-governing Region, coverage of agricultural land, land consolidation

Úvod

Slovenská republika je považovaná jednak z hľadiska historického, ako aj z hľadiska tradícií za poľnohospodársku krajinu, avšak súčasný stav poľnohospodárstva a celého pôdohospodárstva, jeho nerentabilita a neefektívnosť sa podpísali pod jeho úpadok. Trend znižovania poľnohospodárskej pôdy na úkor nepoľnohospodárskej pôdy, znižovanie živočíšnej a rastlinnej výroby, zarastanie lúk a pasienkov, zatrávňovanie a zalesňovanie poľnohospodárskej pôdy ako aj neracionálne a nepotravinárske využívanie pôdneho fondu sa na Slovensku prejavil už počas transformačného obdobia v 90-tych rokoch 20. storočia. Priaznivé zmeny v tomto smere priniesol až vstup Slovenska do Európskej únie v roku 2004 a uplatňovanie Spoločnej poľnohospodárskej politiky. Slovenská vláda sa v prvých rokoch po vstupe do Európskej únie rozhodla využiť možnosť vyplácania priamych platieb vo forme tzv. jednotnej platby na plochu (SAPS). Jednotná platba na plochu sa vypláca na hektár užíwanej poľnohospodárskej pôdy, ktorá je v dobrom poľnohospodárskom stave zlučiteľnom s ochranou životného prostredia.

Platba stiera rozdiely v podpore medzi intenzívnymi a extenzívnymi oblasťami Slovenska. Je financovaná z Garančnej sekcie Európskeho poľnohospodárskeho záručného fondu. Jednotná platba na plochu nezakladá povinnosť na ploche vyrábať, ani dodržiavať vynímanie z obrábania pôdy (Chrastinová, 2005). Cieľom príspevku je analyzovať vývoj zmien pôdneho fondu (poľnohospodárskeho i nepoľnohospodárskeho) v Nitrianskom samosprávnom kraji po vstupe Slovenska do EÚ v období rokov 2004 a 2014. Detailnejšie sa zaoberáme zmenami vo využívaní poľnohospodárskeho pôdneho fondu v tomto období na úrovni obcí Nitrianskeho samosprávneho kraja. Zaoberáme sa vývojom prírastkov a úbytkov poľnohospodárskej a ornej pôdy, pozemkovými úpravami v dôsledku bývania a občianskej vybavenosti, priemyselnej činnosti, výstavby, dopravy či zalesňovania a zatravnovania poľnohospodárskej pôdy. Sledujeme zábery pôdneho fondu na nepoľnohospodárske účely na úrovni Nitrianskeho samosprávneho kraja.

Teoreticko-metodické východiská

Transformačné zmeny po roku 1989 sa prejavili v mnohých aspektoch života spoločnosti. Mali veľký dosah na poľnohospodársku výrobu a spôsobili tiež mnohé zmeny vo využití pôdy. Tieto zmeny plynule nadväzovali na zásadné zmeny v hospodárskej politike Európskej únie, ktorým sme sa museli prispôbiť a na trendy súvisiace s nástupom globalizácie (Blažík, 2004). Na Slovensku po roku 1989 dochádza k zmene vo využívaní poľnohospodárskej krajiny. V krajine sa objavil nový fenomén - pustnutie kultúrnej poľnohospodárskej krajiny. To sa prejavuje samovoľným zarastaním lúk a pasienkov nelesnou stromovou a krovinnou vegetáciou prostredníctvom sekundárnej sukcesie. Ide o problém nevyužívania krajiny, približne na ploche 18 % z výmery poľnohospodárskej pôdy Slovenska. Zárastové procesy prebiehajú najmä ako dôsledok stagnácie poľnohospodárstva, osobitne živočíšnej výroby (Zaušková, Midriak, Krajčovič, 2012). Na celkovom znižovaní výmer jednotlivých kategórií poľnohospodárskej pôdy má výrazný podiel aj vstup Slovenska do EÚ a uplatňovanie spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP), a to najmä prostredníctvom multifunkčného poľnohospodárstva, ktoré predpokladá možnosť pokračovania v poľnohospodárskom využívaní krajiny bez povinnosti vyrábať (Zaušková, Midriak, Krajčovič, 2012).

Využívanie pôdy v SR v roku 2014 je charakteristické negatívnymi javmi, medzi ktoré patrí: pokles poľnohospodárskej pôdy o 1,8 % (tento klesajúci trend pretrváva už od roku 1990, pričom maximálny úbytok zaznamenali chmeľnice 74,4 %, nasledujú ovocné sady 16,5 % a vinice o 15,6 %), pokles všetkých druhov poľnohospodárskych pozemkov (od roku 2000), pokles poľnohospodárskej pôdy na úkor zastavanej pôdy a nádvorí až o 6,8 % nárast lesnej pôdy o 0,8 % a ostatnej pôdy o 2,3 %, čo vedie k pustnutiu krajiny a tvorbe tzv. „bielych plôch“ (<http://www.enviroportal.sk>). Pustnutie poľnohospodárskej krajiny na Slovensku sa prejavilo už počas transformačného obdobia a stále pretrváva. Poľnohospodárska

krajina na Slovensku zaberá až 48,9 % územia (rok 2015). Odborníci upozorňujú na zmeny vo využívaní poľnohospodárskej pôdy najmä po roku 1989. Spustnuté pôdy však zaznamenali na Slovensku vrchol svojho rozsahu asi v polovici 20. storočia. Najviac sú rozšírené v Strážovských vrchoch, Ondavskej pahorkatine, v Malých Karpatoch, v Juhoslovenskej kotline a tiež na Podunajskej pahorkatine. Ide tu o fenomén, výrazne vystupujúci na Slovensku ako novodobý spoločensko-krajinnoekologický problém sukcesie – zarastania opúšťaných, resp. neobhospodarovaných poľnohospodárskych pozemkov, a tým pustnutia kultúrnej poľnohospodárskej krajiny, zjavný najmä za posledných 20 (až 40) rokov (Midriak, Zaušková, 2011). Pri lokalizácii a identifikácii plôch pustnutia poľnohospodárskej krajiny sa vychádza z reálneho predpokladu že sa budú vyskytovať najmä na tzv. ostatnom poľnohospodárskom fonde, čiže na plochách, ktoré nie sú registrované v LPIS (register poľnohospodárskych produkčných blokov), ale patria do poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Ďalej sa vychádza z predpokladu, že sa budú vyskytovať v tzv. poľnohospodársky znevýhodnených oblastiach (LFA), v ktorých sú náklady na jednotku výroby v poľnohospodárskej činnosti trvalo nadpriemerné (Zaušková, 2010).

Dlhodobými zmenami využitia pôd v Českej republike sa zaoberali Kabrda, Bičík, Šefrna (2006). Zmenami využívania pôdy okresu Dunajská Streda a vybrané dopady transformačných procesov skúmali Blažík, Falt'an, Tarasovičová, Saksa (2011a). Podľa Švedu, Vigašovej (2010) nárast zastavaných plôch je sprevádzaný aj zmenou v poľnohospodárskom využití krajiny. Úbytok ornej pôdy, nárast poľnohospodársky nevyužívaných areálov, či likvidácia trvalých kultúr (vinice, ovocne sady) sú javmi, ktoré pretvárajú prímestskú krajinu a spôsobujú jej nevratné zmeny. Využívaním poľnohospodárskej a nepoľnohospodárskej pôdy v Nitrianskom kraji sa zaoberá Némethová (2009) a potenciálom a perspektívami poľnohospodárskej pôdy Slovenska v príspevku skúma Némethová (2011). Podľa Némethovej, Dubcovej, Kramárekovej (2014) pod vplyvom SPP EÚ došlo v nových členských štátoch EÚ, teda aj na Slovensku k viacerým štrukturálnym zmenám, ktoré sa týkali poklesu výmery pôdy a jej využívania. Zmeny vo využívaní ornej pôdy na Slovensku a v Bulharsku v dvoch časových horizontoch 1990- 2000 a 2000- 2006 sú predmetom záujmu Kopeckej et al. (2012). Integrálny pohľad na možnosti štúdia využitia zeme (land use) prezentuje Žigrai (1995). Definuje využitie zeme ako konkrétny prejav ľudskej aktivity v priestore a čase, ktorý v sebe nesie informácie o historickom, hospodárskom, sociálnom a kultúrnom potenciáli krajiny a predstavuje prienik medzi prírodnými danosťami územia, technickými možnosťami a poznatkami človeka. Význam kvality pôdy pre jej ďalšie poľnohospodárske využitie zdôrazňujú vo svojich prácach napr. Svobodová, Kejíková, Věžník (2014), Feszterová, Jedľovská (2009) a Jedľovská, Feszterová (2009).

Pri analýze vývoja pôdneho fondu Nitrianskeho samosprávneho kraja (NSK) sme použili index zmeny, ktorý najlepšie vyjadruje vývojové tendencie

zmien plôch jednotlivých kategórií pôdneho fondu medzi dvomi časovými horizontmi. Druhým ukazovateľom je index rastu/úbytku, ktorý vyjadruje percentuálny nárast, resp. úbytok jednotlivých kategórií využitia zeme. Použili sme ho pri analyzovaní vývoja zmien využitia poľnohospodárskej pôdy v jednotlivých obciach NSK. Pri jeho aplikácii sme vychádzali z práce Blažíka, Faľtana, Tarasovičovej a Saksu (2011a). Matematické vyjadrenie indexu rastu/úbytku je nasledovné:

$$ZR_{k(a-b)} = [(r_{ib}/c_{ib})/(r_{ia}/c_{ia})] \times 100 - 100 [\%]$$

kde $ZR_{k(a-b)}$ je zmena rozlohy danej kategórie využitia zeme (index rastu/úbytku), r_{ia} je rozloha druhu pozemku na začiatku obdobia a r_{ib} na konci obdobia, c_{ia} je celková rozloha sledovanej územnej jednotky na začiatku a c_{ib} na konci obdobia.

Zmeny vo využívaní pôdneho fondu v Nitrianskom samosprávnom kraji v rokoch 2004 a 2014

Nitriansky samosprávny kraj predstavuje 28,7 % z celkovej výmery pôdneho fondu SR, čo je najviac zo všetkých krajov SR. Z celkovej výmery NSK zaberá poľnohospodárska pôda až 73,74 % (r. 2015). Nitriansky kraj s celkovou rozlohou (635 372 ha) je až piaty v poradí v rámci ostatných krajov SR, avšak má najväčšiu výmeru poľnohospodárskej pôdy (465 674 ha). K okresom NSK s najväčším percentuálnym zastúpením poľnohospodárskej pôdy patria okresy Šaľa (82,9 %), Nové Zámky (79,8 %), Komárno (78,5 %) a Nitra (77,5 %). Kvalita pôd na území kraja je značne rozdielna. Od južných černoziem, čierníc cez hnedozeme. Toto sú prírodné danosti, ktoré ovplyvňujú štruktúru aj zmeny pôdneho fondu kraja. V súčasnosti v NSK dochádza k redukcii ornej pôdy a to nielen jej premenou na trvalé trávne porasty (zatravnovanie, extenzívne využívané pôdy), ale aj zábermi pôdy pre stavebné účely. Do roku 2005 významne klesal podiel výmery pôdneho fondu u všetkých kategórií s výnimkou ostatných plôch. Uvedené zmeny vo využívaní poľnohospodárskej pôdy však na druhej strane spôsobili nárast – prebytok (nevyužitej) poľnohospodárskej pôdy, ktorá mohla byť potenciálne využitá na alternatívne využitie, napr. na produkciu bioenergetických surovín. Po vstupe Slovenska do EÚ sú zmeny vo výmere pôdneho fondu Nitrianskeho samosprávneho kraja menej výrazné ako po transformačnom období po roku 1990. Napriek tomu však pokračuje trend úbytku poľnohospodárskej pôdy a nárast výmery nepoľnohospodárskej pôdy. V NSK po vstupe do EÚ sa prejavovali podobné zmeny vo vývoji pôdneho fondu ako aj v podmienkach celého Slovenska. V štruktúre nepoľnohospodárskej pôdy má najvyšší prírastok ostatná plocha (15,09 %). Mierne narastá aj výmera zastavanej (2,51 %), vodnej (0,95 %) a lesnej plochy (0,59 %). V štruktúre poľnohospodárskej pôdy tradične klesá orná pôda (-0,42 %) a trvalé kultúry (-3,46 %). Najvýraznejší úbytok v sledovaných rokoch

zaznamenávajú trvalé trávne porasty (-4,38 %), (tab. 1). Od roku 2008 mali zábery poľnohospodárskej pôdy najvyššie úbytky hlavne v dôsledku výstavby. Iba rok 2014 sa vyznačoval úbytkom pôdy zalesnením. Celkové najvyššie úbytky pôdy nastali v rokoch 2009 a 2013 (tab. 2).

Z hľadiska štruktúry vlastníckych vzťahov dominuje predovšetkým pôda nezistených vlastníkov. Viac ako 70 % výmery pôdneho fondu NSK má nevyjasnené vlastnícke vzťahy. Nasleduje pôda súkromných fyzických osôb (8,26 %), časť pôdneho fondu pripadá Lesom Slovenskej republiky (5,8 %) a cirkvi (3,07 %), (ŠÚ SR, 2015).

Tab. 1: Prírastky a úbytky pôdneho fondu v Nitrianskom samosprávnom kraji v rokoch 2004 a 2014

Table 1: Increases and decreases in land resources in the Nitra Self-governing Region in 2004 and 2014

Druh pozemku	Výmera v ha		Index zmeny v % 2014/2004	Nárast/úbytok 2014/2004
	2004	2014		
Nepoľnohospodárska pôda	164 700	168 698	102,43	2,43
Zastavaná plocha	37 364	38 303	102,51	2,51
Lesná plocha	96 131	96 695	100,59	0,59
Vodná plocha	15 657	15 806	100,95	0,95
Ostatná plocha	15 547	17 893	115,09	15,09
Poľnohospodárska pôda	469 640	465 674	-99,16	-0,84
Orná pôda	407 126	405 415	-99,58	-0,42
Trvalé trávne porasty	31 012	29 655	-95,62	-4,38
Trvalé kultúry	31 699	30 601	-96,54	-3,46
Spolu	634 340	634 372	100,01	0,01

Zdroj: ŠÚ SR, 2015, vlastné výpočty

Tab. 2: Ročné zábery poľnohospodárskej pôdy NSK v rokoch 2008 – 2014

Table 2: Annual covering of agricultural land in Nitra Self-governing Region in the years 2008-2014

Rok	Výstavba	Zalesnenie	Spolu
2008	118	31	149
2009	475	3	478
2010	78	0	78
2011	78	11	89
2012	56	62	118
2013	370	27	397
2014	74	115	189

Zdroj: Správy o stave ŽP 2007 – 2013, 2016

Zmeny vo využívaní poľnohospodárskeho pôdneho fondu v obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2004 a 2014

Zmeny výmer jednotlivých druhov pozemkov v obciach NSK sme vyjadrili pomocou indexu rastu a úbytku. Týmto ukazovateľom môžeme podrobne pozorovať vývoj zmien poľnohospodárskeho pôdneho fondu a tak poukázať na zmeny v jeho vnútornej štruktúre v období rokov 2004 a 2014. Väčšina obcí NSK až 151 (43,1%) podľa indexu rastu a úbytku sa vyznačuje miernym úbytkom výmery **poľnohospodárskej pôdy** od 0 do (-1 %). Ide o obce nachádzajúce sa najmä v južnej a západnej časti kraja. Nízky úbytok poľnohospodárskej pôdy sa týkal aj miest Kolárovo, Šahy, Želiezovce a Vráble. Úbytok poľnohospodárskej pôdy od (-2 % a viac) bol typický najmä pre obce okresu Nitra a Zlaté Moravce a patrilo sem 59 obcí (16,9 %). Výrazný bol aj úbytok v okresných mestách Nitra (-5,5 %), Levice (-2,9 %), Zlaté Moravce (-3,1 %), ale aj v mestách okresu Nové Zámky, Štúrovo (-2,1 %) a Šurany (-3,2 %). Najvyšší pokles bol zaznamenaný v okrese Nové Zámky v obci Veľký Kýr (-89,9 %). Až 230 obcí kraja (65,7 %) zaznamenalo úbytok poľnohospodárskej pôdy (mapa 1).

Miernym nárastom poľnohospodárskej pôdy od 0 do 1 % boli zastúpené hlavne obce v severnej a západnej časti okresu Levice a patrilo sem 57 obcí (16,3 %). Vyšší percentuálny nárast od 1 % a viac bol zistený len v 8 obciach kraja (2,3 %) vrátane mesta Tlmače. Najvyšší nárast bol zaznamenaný v okrese Nové Zámky v obci Trávnica (33,5 %). Celkový nárast poľnohospodárskej pôdy v NSK sa týkal 65 obcí (18,6 %). Obcí, ktoré v sledovanom období 2004 a 2014 ostali bez zmeny výmery poľnohospodárskej pôdy bolo 55, čo predstavuje (15,7 %).

Najväčšia časť obcí Nitrianskeho kraja (151 obcí), čo predstavuje 43,1 % zaznamenala úbytok výmery **ornej pôdy** do (-3 %). Ide o obce najmä v západnej časti kraja. Úbytok ornej pôdy zaznamenali aj mestá napr. Komárno, Vráble, Šaľa, Nové Zámky, Štúrovo, Levice a Topoľčany. Pokles ornej pôdy nastal vo všetkých okresoch kraja okrem okresu Komárno. Poklesom väčším viac ako (-6 %) sa vyznačovali okresné mestá ako Nitra (-7,15 %) a Zlaté Moravce (-12,03 %) a ďalších 11 obcí (3,2 % z obcí kraja). Najvyšší pokles ornej pôdy bol evidovaný v okrese Nové Zámky v obci Veľký Kýr (-90,02 %). Zhruba polovica obcí NSK (182 obcí, 52,0 %) zaznamenala úbytok ornej pôdy (mapa 2).

Mierny nárast ornej pôdy do 3 % sa týkal obcí najmä v juhozápadnej a severovýchodnej časti okresu Levice a v severnej časti okresu Komárno (95 obcí, 27,2 %). Patria sem aj mestá Tlmače a Hurbanovo. Vyšší nárast od 3 a viac % sa vyskytoval predovšetkým v okrajových obciach NSK (13 obcí, 3,7 %). Najvyšší nárast bol v okrese Levice v obci Iňa (24,02 %) Spolu nárast ornej pôdy zaznamenalo 108 obcí (30,9 %). Výmera ornej pôdy v sledovanom období rokov 2004 a 2014 sa nezmenila v 60 obciach (17,1 %).

Mapa 1: Nárast a úbytok poľnohospodárskej pôdy v obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2004 a 2014

Map 1: Increase and decrease in agricultural land in the municipalities of Nitra Self-governing Region in 2004 and 2014

Veronika Kovičová by ArcGis 10

Mapa 2: Nárast a úbytok ornej pôdy v obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2004 a 2014

Map 2: Increase and decrease in arable land in the municipalities of Nitra Self-governing Region in 2004 and 2014

Ďalej sme sledovali zmenu výmery **trvalých kultúr**. Trvalé kultúry sa vyznačovali výraznejším poklesom ako orná pôda. Úbytok trvalých kultúr od 0 do (-4%) bol v sledovanom období 2004 a 2014 typický pre viac ako $\frac{1}{4}$ obcí NSK (90 obcí) t.j. 25,7 %. Prejavoval sa najmä vo východnej a západnej časti kraja. Do tohto intervalu spadajú mestá Komárno, Kolárovo, Levice, Nové Zámky, Topoľčany, Šaľa a Vráble (mapa 3).

Výraznejší úbytok od (-8 a viac) bol pozorovaný v južnejších častiach kraja, najmä v okrese Komárno. Počet obcí s najvyšším úbytkom trvalých kultúr sa týkal 37 obcí kraja (10,6 %). Najvýraznejší pokles bol evidovaný v okrese Nové Zámky v obci Veľký Kýr (-89,31 %). Úbytok trvalých kultúr nastal v 160 obciach NSK (45,7 %). Nárast trvalých kultúr od 0 do 4 % sa týkal menšieho počtu obcí (30 obcí, 8,6 %) v južnej časti kraja. Nárast o 2,96 % bol zaznamenaný aj v meste Nitra. Výraznejší nárast od 4 a viac % sa týkal 32 obcí (9,1 %) vrátane mesta Zlaté Moravce (16,61 %). Najvyšší nárast bol v okrese Komárno v obci Brestovec (81,25 %). Iba 62 obciach nastal nárast trvalých kultúr (17,7 %). 128 obcí (36,6 %) zostali bez zmeny výmery trvalých kultúr.

Podľa indexu rastu a úbytku sme zistili, že práve **trvalé trávne porasty** mali v sledovanom období 2004 a 2014 vyšší pokles a nárast ako ostatné druhy pozemkov poľnohospodárskeho pôdneho fondu (mapa 4).

Najnižší pokles trvalých trávnych porastov do (-5 %) sa týkal 53 obcí (15,1 %) prevažne vo východnej časti kraja. Patrí sem aj okresné mesto Levice (-2,82 %). Výraznejší úbytok od (-5 do -10 %) bol zaznamenaný okrajových obciach kraja. Patrí sem 20 obcí (5,8 %). Najvyšší pokles od (-10 a viac %) tvorilo 60 obcí, čo predstavuje 17,1 % vrátane miest Topoľčany, Želiezovce, Nové Zámky, Šurany a Hurbanovo. Najvýraznejší úbytok bol v okrese Levice v obci Lok (-100,0 %), okrese Nové Zámky v obci Rúbaň (-100,0 %) a v okrese Zlaté Moravce v obci Veľké Vozokany (-100,0 %). Celkový pokles trvalých trávnych porastov v kraji predstavoval 38,0 % (133 obcí). Nárast trvalých trávnych porastov bol percentuálne nižší týkal sa 82 obcí (23,5 %). Mierny nárast bol evidovaný vo východnej časti kraja u 51 obcí (14,6 %). Patria sem mestá Šahy, Komárno, Štúrovo a Vráble. Vyšší nárast od 5 a viac % bol zaznamenaný v 31 obciach (8,9 %) vrátane krajského mesta Nitra (14,43 %) a miest Zlaté Moravce (78,61 %) a Šaľa (7,14 %). Najvyšší nárast bol v okrese Nitra v obci Čechynce (233,3 %) a pomerne vysoký bol aj v obci Báb (166,6 %). Bez zmeny výmery trvalých trávnych porastov zostalo 103 obcí (29,4 %) NSK a v 32 obciach (9,1 %) sa trvalé trávne porasty vôbec nevyskytujú.

Mapa 3: Nárast a úbytok trvalých kultúr v obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2004 a 2014

Map 3: Increase and decrease in permanent crops in the municipalities of Nitra Self-governing Region in 2004 and 2014

Mapa 4: Nárast a úbytok trvalých trávnych porastov v obciach Nitrianskeho samosprávneho kraja v rokoch 2004 a 2014

Map 4: Increase and decrease in permanent grasslands in the municipalities of Nitra Self-governing Region in 2004 and 2014

Veronika Kováčová by ArcGis 10

Zábery poľnohospodárskej pôdy v Nitrianskom samosprávnom kraji

Zábery, resp. odňatia poľnohospodárskej pôdy sme v Nitrianskom samosprávnom kraji výraznejšie sledovali počas obdobia rokov 2006 – 2012. V roku 2012 bolo zabraných 54,5 ha poľnohospodárskej pôdy a z toho 23,7 ha chránených pôd, čo tvorí 43,5 %. Na základe zmeny druhu pozemku ubudlo 48,8 ha poľnohospodárskej pôdy. Podľa kvalitatívnych skupín bolo v roku 2012 v NSK kraji odňatých najviac poľnohospodárskej pôdy v tretej (vysoká kvalita) a šiestej skupine (stredná kvalita) (Ročenka Pôdnej služby, 2012). Postupne od roku 2006 sa začali v NSK zvyšovať zábery chránených pôd (maximálnu hodnotu dosiahli v roku 2008). Rovnako sa zvyšovali aj celkové zábery poľnohospodárskej pôdy pre rôzne nepoľnohospodárske využitie. V roku 2006 bolo najviac záberov poľnohospodárskej pôdy vyňatých pre dopravnú činnosť. V roku 2007 bol vývoj záberov najvýraznejší pre bytovú výstavbu a občiansku vybavenosť. Od roku 2008 sa začali zvyšovať zábery poľnohospodárskej pôdy na účely priemyselnej výstavby (v roku 2009 dosiahol uvedený účel až 58 %). Najčastejším dôvodom odňatia poľnohospodárskej pôdy v roku 2010 bola výstavba fotovoltaických (slnečných) elektrární (54,5 %), ktoré sú však riešené z väčšej časti len dočasným záberom (Ročenka Pôdnej služby, 2010). V roku 2011 zhruba 50 % podiel dosiahli zábery poľnohospodárskej pôdy podľa účelu použitia – bývanie a občianska vybavenosť (Ročenka Pôdnej služby, 2011).

Pozemkové zmeny v dôsledku bývania a občianskej vybavenosti

Súčasný stav sídelného systému NSK je výsledkom transformačných zmien a procesov, ktoré sprevádzali SR od nadobudnutia jej samostatnosti až po vstup do Európskej únie. Nitriansky samosprávny kraj charakterizujeme ako menej urbanizovaný až vidiecky, kde približne 47 % obyvateľov žije v mestách a zvyšok vo vidieckych sídlach. Hlavným sídelným pólom kraja je mesto Nitra. Je súčasťou rozsiahlej urbanistickej siete mestských aglomerácií európskeho významu. Tvorí tiež rozsiahlu rozvojovú os, ktorá sa tiahne v páse v smere toku Dunaja, Stuttgart – Ulm – Mníchov – Salzburg/Linz – Viedeň/Bratislava – Budapešť – Belehrad (Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja NSK v rokoch 2012 – 2018). Aj napriek skutočnosti, že v roku 2012 bolo v NSK zaevidovaných najviac rodinných domov (121 432) sa venuje veľká pozornosť rozvoju bývania, príprave pozemkov a ich vybaveniu infraštruktúrou, výstavbe bytov a ďalším službám spojením s bývaním. Výrazný rozvoj bytovej výstavby nastal v kraji už po roku 2000, čím sa zvyšovala aj výmera zastavaných plôch. Najväčšie kompaktné zastavané územia sa nachádzajú v intravilánoch miest regiónu. Výmera zastavaných plôch v roku 2014 bola 38 303 ha, čo predstavuje 6 % z výmery kraja. Oproti roku 2013 sa výmera zvýšila o 134 ha a index zmeny sa zvýšil o 0,4 % (Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja NSK na roky 2012 – 2018). Na areály s obytnou funkciou sa mení veľké množstvo pôvodne veľmi kvalitnej poľnohospodárskej pôdy.

Sledujeme najmä úbytok ornej pôdy. Tento úbytok zaznamenal v sledovanom období prírastok v kategórii nepoľnohospodárskej pôdy na účely výstavby – či už priemyselnej, občianskej, bytovej, poľnohospodárskej, či na iné investičné účely v kraji. Na bytovú a občiansku výstavbu bolo evidovaných najviac úbytkov v roku 2009 (92 ha). Boli to však prevažne úbytky do lesných a nepoľnohospodárskych pozemkov. V rámci pozemkových úprav je najvyššia hodnota pozemkov v NSK v okresoch Komárno, Nové Zámky, Nitra a Šaľa, kde sa veľká časť pôd nachádza v intervale od 0,20 – 0,41 €/m². Naopak najnižšia hodnota je v okresoch Zlaté Moravce, Levice a Topoľčany v intervale od 0,07 – 0,20 €/m². V súčasnosti prebiehajú projekty pozemkových úprav v 34 obciach kraja, najviac v okrese Levice a Nové Zámky. Poľnohospodárska pôda môže dosiahnuť aj vyššiu cenu, ak sa očakáva umožnenie výstavby, čiže jej vyňatie z pôdneho fondu. V nasledujúcom období sa plánuje začatie spracovania Projektov pozemkových úprav v obciach Bardoňovo, Vlčany, Tešmák, Veľké a Malé Šarovce, Svätý Peter, Martovce, Čakajovce, Machulince, Tesáre, Dlhá nad Váhom, Mojzesovo, Melek, Ipeľské Úľany, Vieska nad Žitavou a Koniarovce (Plán hospodárskeho a sociálneho rozvoja NSK 2012 – 2018).

Pozemkové zmeny v dôsledku priemyselnej činnosti a priemyselnej výstavby

Transformačný proces umožnil prechod na nové podmienky trhového mechanizmu. Intenzívna výstavba priemyselných areálov nastala v NSK až po roku 2000. V súčasnosti (r. 2016) sa v kraji sústreďuje 9 priemyselných parkov. Najväčším z nich s rozlohou 300 ha (110 ha je zaistená priemyselná zóna a voľná plocha predstavuje 180 ha, 50,5 ha – možnosť odkúpenia výrobných hál s vybudovanou infraštruktúrou) je priemyselný park Nitra – Juh v Dolných Kráľanoch. Výrobná prevádzka začala v roku 2009. Druhým najväčším je priemyselný park lokalizovaný medzi Nitrou a mestskou časťou Drážovce o výmere 210 ha (voľná plocha – 120 ha), ktorý je situovaný na severe okresu Nitra a bol postavený na zelenej lúke v roku 2007. Celkovo tu pôsobí trinásť firiem. Neďaleko sa nachádza aj vedecko-technický park s rozlohou 30 ha, ktorý môže byť v budúcnosti rozšírený o 100 ha. V okrese Nitra sa nachádza ešte priemyselný park vo Vrábľoch s výmerou 23 ha. V roku 2006 tu prebehla druhá etapa výstavby, čím sa využívaná plocha rozšírila z pôvodných 8 ha na 20 ha. Pôsobí tu šesť firiem. Ďalším priemyselným parkom v kraji je priemyselný park v obci Čab o rozlohe 20 ha (plus voľná plocha 20 ha). V roku 2016 sa plánuje výstavba strategického parku pre automobilku Jaguar Land Rover o rozlohe 734,2 ha, ktorý sa stane najväčším priemyselným parkom v NSK. Bude sa nachádzať v katastri mestských častí Drážovce (229,6 ha), Mlynárce (73,7 ha), Zobor (55,1 ha), Lužianky (265,4 ha), Čakajovce (78,3 ha) a Zbehy (32,1 ha). Koniec výstavby je naplánovaný na rok 2018. Plocha závodu bude o rozlohe 200 až 300 ha a plocha celého areálu bude predstavovať 734,2 ha. Výrobná kapacita závodu bude 150 000 – 300 000 áut za rok. Územie budúcej automobilky predstavuje poľnohospodársky

obrábanú pôdu nepatrne až slabo ohrozenú vodnou eróziou a vodné plochy. Poľnohospodárska pôda na území je podľa kódov BPEJ zaradená do 2. až 6 skupiny kvality (<http://www.nitralive.sk>). Tretím najväčším priemyselným parkom v kraji, ktorý leží na juhu (na území sa nachádzajú poľnohospodárske pôdy s vysokým produkčným potenciálom) je poľnohospodársky park Levice – Gěňa s rozlohou 65 ha. Približne 50 ha plochy je vyčlenených z pozemkového fondu a zvyšných 15 ha je v súkromnom vlastníctve. Celkovo tu pôsobí jedenásť podnikov. V roku 2007 sa na južnej strane územia zastavaného v prvej a druhej etape výstavby nachádza aj zóna tretej etapy s výmerou 36 ha. V rámci tejto zóny existuje ešte voľná plocha na zastavanie o celkovej výmere 23 ha. Na celé územie bolo vydané právoplatné územné rozhodnutie na výrobné a skladovacie objekty. Štvrtým najrozľahlejším je poľnohospodársky park lokalizovaný v obci Palárikovo v okrese Nové Zámky s rozlohou 44 ha (voľná plocha – 44 ha). V okrese Zlaté Moravce sa nachádza priemyselný park s výmerou 24 ha s dvoma závodmi zameranými na výrobu plastov. V okrese Šaľa v obci Diakovce je situovaný priemyselný park o výmere 7,5 ha (voľná plocha – 7,5 ha). Priemyselný park lokalizovaný v okrese Komárno v meste Hurbanovo má rozlohu 4,7 ha, je najmenší zo všetkých parkov v kraji a pôsobia tu dva podniky. Celková rozloha priemyselných parkov v NSK (bez voľnej plochy) je 698,2 ha. Najviac úbytkov pôdneho fondu do priemyselnej výstavby bolo evidovaných v roku 2013 (267 ha), ale boli to úbytky do lesných a nelesných pozemkov (<http://www.unsk.sk>).

Pozemkové zmeny v dôsledku dopravy

Dopravná infraštruktúra v NSK je významným faktorom, ktorý ovplyvňuje rozvoj hospodárstva, znižovanie disparít medzi regiónmi a jeho konkurencieschopnosť, dostupnosť územia, rozvoj cestového ruchu a pod. NSK je dobre prepojený cestnými komunikáciami medzi okresmi a aj medzinárodnými cestnými ťahmi. Najvýznamnejším cestným ťahom NSK je ťah E571 – Bratislava – Košice, ktorý je v úseku Trnava – Nitra – Žiar nad Hronom zaradený do súhrnnej siete TEN-T a do siete rýchlostných ciest R1. Jeho súčasťou sú cesty I. triedy I/51 a I/65. Ďalšie cesty I. triedy sú I/63, I/76, I/64 napojené na diaľnicu D1. Cesty I/75 (smer Šaľa – Nové Zámky – Levice – Tekovské Lužany) a I/66 sú súčasťou európskeho ťahu E77 a sú zaradené do siete rýchlostných ciest ako plánovaná rýchlostná cesta R3. Rýchlostná cesta R1 bola dobudovaná a odovzdaná do užívania v roku 2011 s celkovou dĺžkou 45,866 km (<http://www.uzemneplany/nsk.sk>). Plánované rýchlostné cesty na území kraja v nasledujúcom období sú rýchlostná cesta R3 Zvolen – Šahy (s dĺžkou 70,640 km), začiatok výstavby je v roku 2020, rýchlostná cesta R7 Dunajská Streda – Nové Zámky – Čaka – Veľký Krtíš (s dĺžkou 140,64 km), začiatok výstavby má byť v roku 2020, rýchlostná cesta R8 Nitra – Bánovce nad Bebravou (s dĺžkou 54,890 km) je plánovaná tiež na rok 2020 (<http://www.ndsas.sk>). V roku 2014 bola celková dĺžka ciest I., II. a III. triedy 2 524,223 km, čo predstavuje až 97,4 % z celkovej dĺžky ciest v kraji

(2 591,542 km). Do dopravnej situácií kraja sa dostáva trend postupného zvyšovania intenzity dopravy v kraji v neprospech výmery poľnohospodárskej a nepoľnohospodárskej pôdy (<http://www.statistics.sk>).

Pozemkové zmeny v dôsledku zalesňovania a zatrávňovania

Zalesňovanie a zatrávňovanie je najčastejšou formou úbytku poľnohospodárskej, resp. ornej pôdy v NSK a má rastúcu tendenciu. Úbytky ornej pôdy ovplyvňuje prechod do trvalých trávnych porastov, ktoré majú rastúci trend od roku 1990. Dôvodom jej aj fakt, že rozhodujúcu časť kraja vyplňa Podunajská nížina. Pred rokom 1990 boli trvalé trávne porasty rozorávané na produktívne plochy, ktoré však nespĺnili svoj účel. Priemerná lesnatosť Nitrianskeho kraja je 15,28 % a je pomerne nízka, čo je dôsledkom nížinného charakteru kraja. Lesný pôdny fond zaberá 96 695,11 ha (rok 2014), čo predstavuje 15,24 % z celkovej výmery kraja. Najväčšiu lesnatosť v kraji majú okresy Zlaté Moravce (43,6 %), Topoľčany (28,5 %) a Levice (18,9 %). Uvedenými okresmi prechádzajú častí pohorí Považský Inovec, Tríbeč, Štiavnické vrchy. Nachádzajú sa tu najvhodnejšie plochy na zalesňovanie a zatrávnenie poľnohospodárskej pôdy a okresy tiež disponujú najväčšími absolútnymi výmerami lesnej plochy v rámci NSK. Výmera lesnej plochy sa bude naďalej mierne zvyšovať (zalesnenie a prirodzené šírenie lesa). Príčinou je zvýšená podpora tzv. mimoprodukčných funkcií lesnej plochy a väčší prísun dotácií na účely zalesňovania. Funkcie trvalých trávnych porastov sú dôležité z hľadiska ochrany biodiverzity, produkcie biomasy a kyslíka, ochrany pôdy pred eróziou, zdroja potravy pre hospodárske zvieratá, zdroja výživy ľuďstva, zdroja vody a jej udržiavania (retencie) v krajine a rekreáciu.

V Nitrianskom samosprávnom kraji je vyčlenených niekoľko plôch, ktoré boli postupne zatrávňované. Ide hlavne o plochy trvalých kultúr (vinohrady, ovocné sady a medziradia vinohradov). V kraji boli vybrané tri lokality: zatrávnenie ovocného Sadu Lívia Kolíňany, s. r. o., o výmere 20,50 ha, zatrávnenie vinohradu v Podielnickom poľnohospodárskom družstve (PPD) Inovec, Volkovce o výmere 22 ha a zatrávnenie vinohradov a plantáží čiernych ríbezlí v obciach okresu Zlaté Moravce – Čierne Kľačany, Červený Hrádok a Nevidzany o výmere 69,16 ha (vinohrad Červený Hrádok – 16,40 ha, vinohrad Nevidzany – 18,50 ha, plantáže čiernych ríbezlí Čierne Kľačany – 29,50 ha). Príčiny zatrávňovania a výber lokalít nebol náhodný. Vybrané parcely zatrávneného sadu v Kolíňanoch boli vystavené vodnej a veternej erózií, sad bol v susedstve vodnej nádrže (18 ha) a vodného toku. Dôvodom zatrávnenia medziradia vo vinohrade PPD Inovec vo Volkovciach bol svahovitý terén a vodná erózia narúšala stabilitu pôdy. Zatrávňovanie vinohradov a plantáží čiernych ríbezlí sa uskutočnilo v oblasti Pohronskeho Inovca v juhovýchodnej časti okresu. Celková výmera zatrávnenia bola: vinohrady – 34,06 ha a plantáže čiernych ríbezlí – 35,10 ha, čo spolu predstavuje 69,16 ha (Vašek, 2010).

Záver

Vývoj zmien využívania pôdneho fondu Slovenska je špecifický úbytkom poľnohospodárskej pôdy na úkor nepoľnohospodárskej pôdy. Pred vstupom Slovenska do EÚ využívanie pôdneho fondu ovplyvňovali spoločenské, politické a ekonomické procesy a po vstupe to bolo hlavne uplatňovanie SPP EÚ. Najmä využívanie priamych podpôr napr. jednotná platba na plochu (SAPS) má výrazný podiel pri uskutočňovaní podpornej politiky EÚ. Jej zavedenie ovplyvňuje pokles pustnutia poľnohospodárskej pôdy Slovenska. Podpory v poľnohospodárstve teda predstavujú prostriedok k zmierneniu rizikovosti podnikania na pôde, súvisiace so zabezpečovaním a udrzaním konkurencieschopnosti poľnohospodárskej výroby. Bez ich uplatnenia by došlo k zhoršeniu situácie v poľnohospodárskom sektore.

V rokoch 2004 a 2014 sa prejavujú nasledovné zmeny vo výmere pôdneho fondu Nitrianskeho samosprávneho kraja – v štruktúre poľnohospodárskej pôdy nastáva vo všetkých kategóriách pôdy úbytok, pričom najvýraznejší úbytok nastal pri trvalých trávnych porastoch (-4,38 %). V štruktúre nepoľnohospodárskej pôdy prevláda nárast všetkých kategórií, pričom najviac sa zvýšila výmera ostatnej plochy o 15,09 %. Hlavne po vstupe Slovenska do Európskej únie začína prevládať trend nárastu ostatnej plochy pre, ktorú bol v predstupovom období typický úbytok.

Detailnejšie sme sa zaoberali zmenami vývoja poľnohospodárskeho pôdneho fondu v jednotlivých obciach NSK v rokoch 2004 a 2014. Najvyšší úbytok poľnohospodárskej pôdy je typický hlavne pre obce okresu Nitra a Zlaté Moravce. Prírastok sa týka obcí viac lokalizovaných v juhovýchodnej časti kraja. Maximálny pokles ornej pôdy je charakteristický najmä pre mestské sídla a najvýraznejším prírastkom sa vyznačovali obce nachádzajúce sa v južnej a východnej časti kraja. Úbytkom trvalých kultúr sa vyznačovali najmä obce ležiace v južnej a centrálnej časti kraja. Prírastok trvalých kultúr je typický pre obce okresu Nitra a Zlaté Moravce. Výraznejší pokles výmery trvalých trávnych porastov nastal v obciach okresu Nové Zámky a Levice. Najvyšším prírastkom trvale trávnych porastov sú charakteristické mestá Šaľa, Nitra, Zlaté Moravce a obce vo východnej časti okresu Levice.

Podrobnejšie sme sa zaoberali najčastejšími odňatiami poľnohospodárskej pôdy v NSK na iné účely, napr. bytovú výstavbu, priemyselnú činnosť a výstavbu, dopravu, zalesňovanie a zatrávňovanie poľnohospodárskej pôdy. Z hľadiska rozvoja bývania a občianskej vybavenosti sa znižovala výmera poľnohospodárskej pôdy na úkor zastavanej najmä v intravilánoch väčších miest ako sú Nitra, Levice, Štúrovo, Komárno, Nové Zámky, Šaľa, Topoľčany, Zlaté Moravce, Šahy a Hurbanovo. Na zvýšenie zastavanej plochy vplývala okrem bytovej výstavby najmä výstavba nákupných centier, výrobných komplexov, hypermarketov a pod. V rámci priemyselnej výstavby sa nachádza v NSK 9 priemyselných parkov o celkovej výmere 698,2 ha. V roku 2016 sa začala výstavba ďalšieho

priemyselného parku pre automobilku Jaguar Land Rover, ktorý sa stane najväčším priemyselným parkom v NSK a jeho výmera bude približne 734,2 ha. Pozemkové úpravy v rámci dopravy budú naďalej v kraji prebiehať, pretože v roku 2020 sa plánuje výstavba rýchlostných ciest R3, R7 a R 8, dĺžka uvedených komunikácií bude spolu 266,17 km.

Literatúra

- BLAŽÍK, T. – FALŤAN, V. – TARASOVIČOVÁ, Z. – SAKSA, M. 2011b. Zmeny využitia zeme vybraných okresov rôznych poľnohospodárskych oblastí v kontexte prebiehajúcich transformačných procesov. In *Geografický časopis*. ISSN 1335-1257, 2011, roč. 63, č. 4, s. 301-323.
- BLAŽÍK, T. – FALŤAN, V. – TARASOVIČOVÁ, Z. – SAKSA, M. 2011a. Zmeny využívania pôdy okresu Dunajská Streda a vybrané dopady transformačných procesov. In *Acta Geographica Universitatis Comenianae*. 2011, roč. 55, č. 1, s. 23-38.
- BLAŽÍK, T. – FALŤAN, V. – CHARVÁT, T. – MLYNARČÍK, J. – SPIŠIAK, P. 2014. Analýza trhu s poľnohospodárskou pôdou na Slovensku na príklade okresov Dunajská Streda a Liptovský Mikuláš v kontexte transformačných procesov po roku 1989. In *Geografický časopis*. ISSN 1335-1257, 2014, roč. 66, č. 1, s. 67-85.
- BLAŽÍK, T. 2004. Slovensko ako súčasť Európskej únie. In *Geografické informácie* 8. Nitra: UKF, 2004. ISBN 80-8050-784-8, s. 411-416.
- FESZTEROVÁ, M. – JEDĽOVSKÁ, L. 2009. Vplyv obsahu síry v pôde na kvalitu poľnohospodárskej produkcie. In *Acta fytotechnica et zootechnica*. ISSN 1336-9245, 2009, roč. 12, s. 144-149.
- CHRASTINOVÁ, Z. 2005. Analýza ekonomických a inštitucionálnych faktorov zmien efektívnosti poľnohospodárstva v SR. Bratislava: VÚEPP, 2005. 70 s. ISBN 80-8058-357-7.
- KABRDA, J. – BIČÍK, I. – ŠEFRNA, L. 2006. Půdy a dlouhodobé změny využití ploch Česka. In *Geografický časopis*. ISSN 1335-1257, 2006, roč. 58, č. 4, s. 63-87.
- KOPECKÁ, M. – VATSEVA, R. – FERANEC, J. – OŤAHEL, J. – STOIMENOV, A. NOVÁČEK, J. – DIMITROV, V. 2012. Selected changes of arable land in Slovakia and Bulgaria during the period 1990–2006. In *Moravian Geographical Reports*. 2012, vol. 20, no.1, pp. 43-54.
- JEDĽOVSKÁ, L. – FESZTEROVÁ, M. 2009. Vplyv síry a jej frakcií na kvalitu úrody – Influence of tsulphur and its fractions on yield quality, In *Acta hoticulturae et regiotecturae*. ISSN 1335-2563, 2009, roč. 12, s. 145-147.
- MIDRIAK, R. – ZAUŠKOVÁ, Ľ. 2011. Pustnutie pôdy a pustnutie krajiny Slovenska. In *Geographia Cassoviensis*. ISSN 1337-6748, 2011, roč. 5, č. 1, s. 79-83.

- NÉMETHOVÁ, J. 2009. *Agropotravinárske štruktúry okresu Nitra*. Nitra: UKF v Nitre, 2009. 163 s. ISBN 978-80-8094-553-6.
- NÉMETHOVÁ, J. 2011. Potenciál a perspektívy poľnohospodárskej pôdy Slovenska. In *Geografické štúdie*. ISSN 1337-9445, 2011, č. 2, s. 20-31.
- NÉMETHOVÁ, J. – DUBCOVÁ, A. – KRAMÁREKOVÁ, H. 2014. The Impacts of the European Union's common agricultural policy on agriculture in Slovakia. In *Moravian Geographical Reports*. 2014, vol. 22, no. 4, pp. 51-64. DOI: 10.1515/mgr-2014-0023.
- PLÁN HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA NITRIANSKEHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA NA ROKY 2012 – 2018, 2008. 177 s.
- ROČENKA PŮDNEJ SLUŽBY SR Z ROKU 2010, VÚPOP, 13 s.
- ROČENKA PŮDNEJ SLUŽBY SR Z ROKU 2011, VÚPOP, 15 s.
- ROČENKA PŮDNEJ SLUŽBY SR Z ROKU 2012, VÚPOP, 24 s.
- SPRÁVY O STAVE ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE 2007 – 2013. <https://www.enviroportal.sk/spravy/spravy-o-zp/kapitola/1> (21-2-2016)
- SVOBODOVÁ, H. – KEJÍKOVÁ, I. – VĚŽNÍK, A. 2014. Regionálně geografická analýza zemědělství okresu Prostějov na přelomu programových období. In *Geografické informácie 18 : 22nd International Geographical Conference on Central Europe After 25 Years of Transformation*, Nitra, Slovakia, Oct 09-10, 2014. ISSN 1337-9453, 2014, roč. 18, č. 1, pp. 162-171. doi: 10.17846/GI.2014.18.1.162-171.
- ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2015. <http://www.statistics.sk> (21-3-2015)
- ŠVEDA, M. – VIGAŠOVÁ, D. 2010. Zmeny vo využívaní zeme v zázemí veľkých slovenských miest. In *Geografie*. ISSN 1335-9258, 2010, roč. 115, č. 4, s. 413-439.
- VÁŠEK, A. 2010. Ekonomická efektívnosť zatrávňovania sádov, vinogradov a plantáží drobného ovocia pri ekologickej tvorbe vidieckej krajiny (Bakalárska práca). Nitra: SPU, 2010. 34 s.
- ZAUŠKOVÁ, E. 2010. Pustnutie poľnohospodárskej krajiny Slovenska a jeho formy. In *Acta Universitatis Prešoviensis, Prírodné vedy, Folia Oecologica* 3, s. 99-106.
- ZAUŠKOVÁ, E. – MIDRIAK, R. – KRAJČOVIČ, V. 2012. Dopad transformačného obdobia a obdobia po vstupe Slovenska do EÚ na zmeny využívania poľnohospodárskej krajiny. In *Ekonomika poľnohospodárstva*. ISSN 1338-6336, 2012, roč. 12, č. 4, s. 98-106.
- ŽIGRAJ, F. 1995. Integračný význam štúdia využitia zeme v geografii a krajinnej ekológii na príklade modelového územia Lúčky v Liptove. In *Geografické štúdie*, roč. 4, 123-135.

Internetové zdroje:

<http://www.enviroportal.sk> (3-1-2016)

<http://www.enviroportal.sk> (3-1-2016)

<http://www.nitralive.sk> (21-3-2016)

<http://www.unsk.sk> (3-1-2016)

<http://www.uzemneplany/nsk.sk> (3-1-2016)

<http://www.ndsas.sk> (3-1-2016)

CHANGES IN THE USE OF LAND RESOURCES IN THE NITRA SELF-GOVERNING REGION AFTER 2004

Summary

Development of changes in the use of land resources of Slovakia is specific by loss of agricultural land at the expense of non-agricultural land. Before Slovakia joined the EU, the use of land resources was influenced by the social, political and economic processes and after entering the EU, it was mainly the implementation of the Common Agricultural Policy of the EU. In particular, the use of direct supports, e.g. Single Area Payment Scheme (SAPS), has a significant share in the realization of supporting EU policy. Its implementation affects the decline of abandonment of agricultural land in Slovakia. Supports in agriculture, therefore, represent a means to alleviate the risk of business on land which is associated with securing and preservation of competitiveness of agricultural production. Without their use, there will be a deterioration of the situation in agricultural sector.

Between 2004 and 2014, the following changes in the size of land resources in Nitra Self-governing Region (NSR) can be seen – in the structure of agricultural land in all its categories there was a decline with the most significant decline in permanent grasslands (-4.38%). The structure of non-agricultural land is dominated by the increase in all categories with the largest increase of other areas (15.09%). Especially after Slovakia joined the European Union, the trend of increase in other areas has begun to dominate for which the decrease was typical in the pre-accession period. This results in the formation of the so-called white areas and gradual abandonment of agricultural land.

In more detail we dealt with changes in the development of agricultural land resources in the municipalities of NSR in 2004 and 2014. The highest decrease in agricultural land is especially typical for the municipalities of Nitra and Zlaté Moravce districts. Increase relates more municipalities located in the southeastern part of the region. The maximum decrease in arable land is predominantly a feature of urban settlements and most significant increase was recorded in municipalities located in the southern and eastern parts of the region. The loss of permanent crops was recorded in municipalities situated in the southern and central parts of the region. Increase in permanent crops is especially typical for the municipalities of

Nitra and Zlaté Moravce districts. Significant decrease of permanent grassland areas occurred in the municipalities of the Nové Zámky and Levice districts. The highest increases in permanent grasslands was recorded in Šaľa, Nitra, Zlaté Moravce districts and municipalities in the eastern part of the Levice district. We took a closer look to the most frequent coverage of agricultural land in NSR for other purposes such as housing construction, industrial activity and construction, transportation, forestation and grassing of agricultural land. In terms of development of housing and civic amenity, the acreage of agricultural land decreased the expense of built-up areas mainly in larger towns such as Nitra, Levice, Štúrovo, Komárno, Nové Zámky, Šaľa, Topoľčany, Zlaté Moravce, Šahy, and Hurbanovo. The increase in built-up areas was influenced, in addition to housing construction, also by the construction of shopping centers, industrial complexes, hypermarkets, etc. Within the industrial construction, there are nine industrial parks with a total area of 698.2 ha in the NSR. In 2016 another industrial park for the car manufacturer Jaguar Land Rover has begun to be built becoming the largest industrial parks in NSR with approximately 734.2 ha. Land consolidation in transport will continue to take place in the region because in 2020 there are plans to build highways R3, R7 and R8 with their total length of 266.17 km.

RNDr. Jana Némethová, PhD.

Mgr. Veronika Kováčová

Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF v Nitre

Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra

E-mail: jnemethova@ukf.sk